

1. SRPSKO SAVETOVANJE SA MEĐUNARODNIM UČEŠĆEM O
GAZDOVANJU I ZAŠTITI LOVNE FAUNE
KRALJEVO, 12. OKTOBAR 2017. GODINE

1ST SERBIAN MEETING ON GAME MANAGEMENT WITH INTER-
NATIONAL PARTICIPATION

KRALJEVO, 12TH OCTOBER, 2017

JELENSKA DIVLJAČ / RED DEER

Zbornik sažetaka/ Book of abstracts

ZAŠTITIMO JELENSKU DIVLJAČ U CENTRALNOJ SRBIJI

PROJEKT SRBREDDEER

„Istraživanje uzroka i posledica nestajanja jelenske divljači u centralnoj Srbiji, definisanje površina pogodnih za reintrodukciju (naseljavanje) i mera za unapređenje procesa reintrodukcije – I faza“

- ISTRAŽIVANJE**
naši rezultati o jelenskoj divljači
DETALJNE
- EDUKACIJA**
naučni članci, knjige i radovi
DETALJNE
- STRUČNO-NAUČNI SKUPOVI**
skupovi o jelenskoj divljači
DETALJNE
- ZASTUPLJENOST U MEDIJIMA**
Štampani mediji i video produkcija

Naučno-istraživački projekat

Istraživanje uzroka i posledica nestajanja jelenske divljači u centralnoj Srbiji, definisanje površina pogodnih za reintrodukciju (naseljavanje) i mera za unapređenje procesa reintrodukcije

Kraljevo - Beograd
2017. god.

Organizacioni odbor:

Prof. dr Ratko Ristić, Dekan Šumarskog fakulteta u Beogradu – predsednik
Saša Stamatović, v.d. Direktor Uprave za šume (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede)

Dragan Šormaz, Predsednik Lovačkog saveza Srbije

Tomislav Radosavljević, Predsednik Lovačkog saveza Centralne Srbije

dr Milan Radovanović, Direktor Geografskog instituta „Jovan Cvijić“ SANU

Milan Mirković, Direktor Šumarske škole Kraljevo

Programski odbor:

dr Dragan Gačić, vanredni prof., Šumarski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija - predsednik

Prof. dr Damjan Pantić, Šumarski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

dr Klemen Jerina, vanr. prof., Biotehnički fakultet, Univerzitet u Ljubljani, Slovenija

dr Boštjan Pokorny, Fakultet za zaštitu životne sredine i Institut ERICo d.o.o., Slovenija

Prof. dr Vladimir Maletić, Šumarski fakultet, Univerzitet u Skoplju, Makedonija

Prof. dr Marijan Grubešić, Šumarski fakultet, Univerzitet u Zagrebu, Hrvatska

dr Nikica Šprem, vanr. prof., Poljoprivredni fakultet, Univerzitet u Zagrebu, Hrvatska

Prof. dr Tihomir Florijančić, Poljoprivredni fakultet, Univerzitet u Osijeku, Hrvatska

dr Milić Čurović, viši istraživač, Biotehnički fakultet, Univerzitet u Podgorici, Crna Gora

dr Ana Milanović-Pešić, naučni saradnik, Geografski institut „Jovan Cvijić“ SANU, Srbija

dr Stefana Babović, istraživač-saradnik, Geografski institut „Jovan Cvijić“ SANU

Tiraž: 300

Izdavač: Univerzitet u Beogradu, Šumarski fakultet

Za izdavača: dr Ratko Ristić, dekan

Urednik: dr Dragan Gačić

Prevod i lektura: dr Katarina Lazić

Tehnički urednik: Nenad Ranković

Štampa: Planeta print, Beograd

Održavanje skupa i štampanje zbornika finansiralo je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – Uprava za šume (Budžetski fond za razvoj lovstva)

PROBLEM ŠUMSKIH POŽARA U GAZDOVANJU JE- LENSKOM DIVLJAČI U DELIBLATSKOJ PEŠČARI

Milan Milenković¹, Milan Munčan², Sretko Munčan², Stefan Denda¹

¹ Geografski institut „Jovan Cvijić“ SANU, Đure Jakšića 9, Beograd, Srbija

² ŠG „Banat“ Pančevo, JP „Vojvodinašume“, Preradovićevo 2, Petrovaradin, Srbija

Specijalni rezervat prirode „Deliblatska peščara“ nalazi se u jugoistočnom delu Banata i zauzima površinu oko 34.829 ha. Najveći deo ovog područja čini GJ „Deliblatski pesak“ kojom gazduje JP „Vojvodinašume“ (ŠG „Banat“ Pančevo). Lovište „Deliblatska peščara“ u okviru ŠG „Banat“ Pančevo zauzima površinu oko 31.000 ha, od čega je ograđeno 2.410 ha. Najveći ograđeni deo (1.850 ha) nalazi se na lokalitetu „Dragičev Hat“, koji se nalazi između Dunava i asfaltnog puta Kovin-Bela Crkva. Lovni turizam na području Deliblatske peščare je dobro razvijen, smeštajni kapaciteti su zadovoljavajući, a glavne vrste krupne divljači su jelen, divlja svinja i srna.

Prvi zabeležen pokušaj reintrodukcije jelena na ovom području bio je 1926. godine. U tom slučaju radilo se o paru, kojem je brzo izgubljen trag. Jelenska divljač je na Deliblatskoj peščari u kontinuitetu prisutna od 1943. godine, kada je 8 jedinki preneto iz Zoološkog vrta Beograd na lokalitete Vrela i Lipski Bunar. Tokom 1980. godine, procenjena brojnost jelenske divljači u Deliblatskoj peščari se kretala između 40 i 50 jedinki, a u narednim decenijama je višestruko povećana. Ovom vrstom krupne divljači gazduje se u okviru ograđenog dela lovišta (lovno-uzgojni centar „Dragičev Hat“), kao i u otvorenom delu lovišta (namenska jedinica „Otvoreno lovište“). Značajne probleme u gazdovanju jelenskom divljači predstavljaju krivolov, psi bez kontrole vlasnika i predatori (vuk i šakal).

Šumski požari takođe predstavljaju ozbiljan problem u gaje-nju jelenske divljači, pre svega zbog redukovanja površina na kojima se ona hrani i narušavanja ekološke niše. Drugim rečima, požari uništavaju hranu i sklonište za jelensku divljač. Međutim, ovaj problem se u Deliblatskoj peščari javlja periodično. Prema podacima ŠG „Banat“ Pančevo (evidencija se vodi od 1948. godine) tokom druge polovine prošlog veka požari su se u Deliblatskoj peščari javljali gotovo svake godine (izuzetke predstavljaju 1980. i 1992. godina, kada požara nije bilo). Međutim, u ovom veku, godine bez požara više ne predstavljaju retkost. Tako je tokom prve decenije ovog veka, čak četiri godine bilo bez požara (2004., 2006., 2008. i 2010.). U istraživanom periodu najčešće je godišnje bilo opožareno do nekoliko desetina hektara. Godine u kojima je opožareno preko 300 ha su 1952., 1972., 1973., 1990., 1996. i 2007. To je posledica katastrofalnih šumskih požara, od kojih su nakon 1948. godine prema evidenciji ŠG „Banat“ Pančevo sledeća četiri najveća:

- 1) 27-29. mart 1973. (opožarena površina: ukupno 1.006,69 ha; pod šumom 748,38 ha; pod četinarima 478,05 ha);
- 2) 30. avg.-5. sept. 1990. (opožarena površina: uk. 881,60 ha; pod šumom 705,16 ha; pod četinarima 636,11 ha);
- 3) 10-16. avgust 1996. (opožarena površina: uk. 3.815,40 ha; pod šumom 2.235,01 ha; pod četinarima 1.557,63 ha);
- 4) 24-31. jul 2007. (opožarena površina: ukupno 546,79 ha; pod šumom 414,58 ha; pod četinarima 333,50 ha).

Istraživanjima sprovedenim u Geografskom institutu „Jovan Cvijić“ SANU utvrđeno je da su ovi požari najverovatnije uzrokovani visokoenergetskim česticama Sunčevog vetra. Radi se o česticama koje vode poreklo iz koronalnih rupa i aktivnih (energetskih) regiona na Suncu. One u određenim slučajevima probijaju magnetnu odbranu Zemlje i nakon otvaranja strujnog polja dospevaju do njene površine.

Ukupna opožarena površina za navedena četiri požara iznosi oko 6.250 ha, što čini više od polovine opožarene površine u svim požarima od 1948. godine. Ukupna zahvaćena površina šuma u ova

1. SRPSKO SAVETOVANJE SA MEĐUNARODNIM UČEŠĆEM O GAZDOVANJU I ZAŠTITI LOVNE FAUNE

četiri požara iznosi oko 4.103 ha (oko $\frac{2}{3}$ ukupne opožarene površine šuma u svim požarima u istraživanom periodu). Od 1948. godine do sada je u Deliblatskoj peščari zabeleženo oko 270 šumskih požara. Veliki šumski požari, pored toga što uništavaju izvore hrane i drastično redukuju mogućnosti skrivanja divljači, takođe direktno uzrokuju i smrt životinja. Kod manjih požara, divljač se lako udalji od požara. Međutim, katastrofalni požari odlikuju se pojavom većeg broja žarišta istovremeno, čestim promenama pravca širenja (pod dejstvom vetra), tako da su mogućnosti izbegavanja vatre u pojedinim slučajevima veoma ograničene. Veći požari su se češće javljali u oblasti Niskog peska, pa su neki od njih zahvatili i ograđeni deo lovišta gde se gaji jelenska divljač („Dragićev Hat“).

U Deliblatskoj peščari najčešće se javljaju prizemni (niski) požari (približno 90%), dok preostalih 10% čine visoki požari. Prvi visoki požari u Deliblatskoj peščari zabeleženi su sedamdesetih godina prošlog veka i bili su posledica masovnih pošumljavanja crnim i belim borom. Prema raspoloživim podacima najznačajniji uzročnik šumskih požara u Deliblatskoj peščari je ljudski faktor (gotovo dve trećine), dok za preostale požare nije utvrđen uzročnik. Na ovom području postoje dva kritična perioda za nastanak požara. Prvi obuhvata kraj zime i početak proleća, pre vegetacionog perioda, dok je drugi u toku leta. Za prvi kritični period karakteristična je velika količina suve trave od prethodne godine, a ona predstavlja idealan gorivi materijal za prizemne požare. U ovom kritičnom periodu manja je i količina padavina, a kao faktor širenja požara javlja se jugoistočni vetar košava. U drugom kritičnom periodu visoke su temperature vazduha i zemljišta i malo je vlage, što takođe pogoduje širenju požara. Veći broj požara se javlja u prvom kritičnom periodu, ali su tokom protekle tri decenije veće štete zabeležene tokom leta.

U borbi protiv šumskih požara u Deliblatskoj peščari trebalo bi prvenstveno da se koriste preventivne uzgojne mere (pravilan izbor vrsta za pošumljavanje i biološki protivpožarni pojasevi), a naročito je važno redovno održavanje protivpožarnih proseka. Uspešna borba

protiv šumskih požara podrazumeva i značajnija materijalna ulaganja, pri čemu unapređenje protivpožarne zaštite doprinosi i efikasnijem gazdovanju jelenskom divljači u Deliblatskoj peščari.

Ključne reči: jelenska divljač, šumski požari, Deliblatska peščara, protivpožarna zaštita